

JELENKORI ETNOBOTANIKAI ADATOK EGY ERDÉLYI (NAGYBACONI) FALUSI HERBÁRIUMBÓL

PAPP NÓRA¹, BARTHA SÁMUEL GERGELY¹ és BALOGH LAJOS²

¹PTE ÁOK Farmakognóziái Tanszék, 7624 Pécs, Rókus u. 2.;
nora4595@gamma.ttk.pte.hu; samuelgergely@gmail.com

²Savaria Múzeum, Természettudományi Osztály, 9701 Szombathely, Kisfaludy S. u. 9.;
balogh.lajos@savariamuseum.hu

Elfogadva: 2013. október 4.

Kulcsszavak: Erdővidék, etnobotanikai herbárium, védett növény, gyógynövény

Összefoglalás: Erdély tájegységeinek etnobotanikai kutatása az 1960-as évektől számos közlemény formájában látott napvilágot. A térség kutatása napjainkban is kiemelkedő jelentőségű. Az erdővidéki régióban, Kovászna megyében elhelyezkedő Nagybacon a hozzárendelt falvakkal együtt több mint 4000 lakosú. A település rendelkezik háziorvosi és állatorvosi ellátással, valamint gyógyszertárral, a lakosság azonban a gyógyszerek mellett rendszeresen alkalmaz gyógynövényeket is mindennapi gyógyító tevékenysége során.

1997–2002 között Nagybaconban Kékesi Keresztes Viola (1939) 187 taxont tartalmazó herbáriumáról 2010 nyarán készítettünk fényképfelvételeket, az adatközlő szóbeli kiegészítéseit diktafonnal rögzítettük. A feldolgozás során összesítettük az adatközlő által feljegyzett tudományos vagy magyar elnevezéseket, lehetőségek szerint pontosítottuk a helytelen botanikai meghatározásokat. 2010–2013 között az egyes fajok helyi alkalmazására (népi név, felhasznált rész, alkalmazás módja, készítménye) vonatkozóan további 9 adatközlővel kiegészítő etnobotanikai felmérést is végeztünk. A vizsgált herbárium 63 oldalán – az ismétlődő fajokat nem számítva – összesen 167, a vidék flórájára jellemző taxon található. Ezek között 89 faj határozása bizonyult helyesnek, 8 taxon határozásra alkalmatlan volt, illetve 68 növényfaj meghatározását helyesbítettük, 2 pedig már hiányzott. Az azonosított fajok között 2 fokozottan védett és 27 védett taxon szerepelt. Összesen 40 faj került említésre a település népi orvoslási adatai között humán és állatgyógyászati vonatkozásban, emellett egy festőnövényt, egy gyermekcsemegét és 5 dísznövényt, valamint 50 népi elnevezést találtunk.

Erdély számos térségéhez hasonlóan Erdővidék településein is jellemző, hogy az idős nemzedék egyre kevésbé tudja örökíteni hagyományos etnobotanikai tudását a terjedő média és könyvek használata, valamint a fiatalok migrációja miatt. A munkánk során feljegyzett ismeretek megőrzése, valamint a gyűjtések folytatása napjainkban néprajzi, botanikai, természetvédelmi és fitoterápiai szempontból is jelentős.

Bevezetés

A népi növényismeret vagy etnobotanika tudományterület kutatásának fellendülése PÉNTEK és SZABÓ (1985) szerint „*annak a történelmi korszakváltásnak a szükségszerű következménye, amely a hagyományos népi kultúrák felbomlását eredményezi*”. A rohamos életmódváltás miatt Magyarországon az utóbbi negyven évben szinte teljesen megszűnt vagy jelentéktelenné zsugorodott a hagyományos gazdálkodás, ezért is sürgető feladattá vált a népi kultúrában felhalmozott természeti ismeretek számbavétele. A városokban élők gyógynövényismerete – főként a fiatal korosztálynál – alig mérhető, s a falvakban is nagyon szegényes a gyógynövényhasználat (BARTHA 2013).

Az emberiség történelme során nagyrészt a növények és a növényekből kivont származékok képezték a gyógyászati kezelés alapját. A 19. század közepétől kezdtek alkalmazni a gyógyászatban olyan vegyületeket is, amelyek a természetben nem léteznek. A gyógyszerkémia rohamos fejlődésével párhuzamosan a 20. század végére a növényi

drogok használata csaknem teljesen kiszorult a modern medicinából, azonban a környezet szennyeződésének fokozódása és a kemikáliák nagyfokú használata a természetes gyógymódok reneszánszához vezetett.

Erdélyben a 20. századi események nyomán – a nagyüzemi növénytermesztés és állattenyésztés megszűnése, a városi nagyipar folyamatos leépülése folytán falvakba visszatelepülő lakosság – általában ismét növekedett a mezőgazdaságból élők száma. Az 1960-as évektől kutatók számos etnobotanikai gyűjtőt eredményét közölték. A Gyimesek vidékéről származik a legkorábbi közlemény (HOLLÓ és RÁCZ 1968), amelyet 1972-ben Románia magyarok lakta vidékein egy módszertanilag megalapozott, komoly etnobotanikai herbáriumokat is eredményező etnobotanikai felmérés követett. Ennek a kapcsolatát az itt közölt etnobotanikai magán-gyűjtemény tartalmával, keletkezéstörténetével nem vizsgáltuk, csak megjegyezzük, hogy például az „Ezerjőfü-1972” alapján gyűjtötte össze a Lőrinczi család a Nagybacon közelében fekvő Árkosnak teljes népi növényismereti anyagát és készítette el (az időközben felszámolt) Árkosi Agronómus Ház etnobotanikai herbáriumának törzsanyagát (SZABÓ és PÉNTEK 1974, 1976/1996; PÉNTEK és SZABÓ 1976).

Az 1970-es években Kóczian Géza és munkatársai is többször jártak etnobotanikai gyűjtőúton Erdélyben (KÓCZIÁN et al. 1975, 1976). A Gyimesekben gyűjtött Rab (RAB et al. 1980, 1981; RAB 1982), FRENDEL és BALOGH (2004, 2006), ANTALNÉ (2003), FANCSALI (2010) és PAPP (2011). Kalotaszegen Szabó T. Attila és Péntek János végeztek monografikus etnobotanikai gyűjtőmunkát (PÉNTEK és SZABÓ 1985), de a térségben említhető VASAS (1985) és SZABÓ (2002) munkássága is. Értékes adatok láttak napvilágot a régi Bukovina területéről elszármazott székelyek (GRYNAEUS és SZABÓ 2002), a moldvai csángók (HALÁSNÉ 1981, 1987, 1993; HALÁSZ 2010), a Sóvidéken és a Nagy-Homoród mentén élő székelyek körében (GUB 1991, 1993, 1994, 1996, 1998), továbbá a Gyergyói-medence (TARISZNYÁS 1978, RAB 2000), Kovászna (RÁCZ és FÜZI 1973), Szentegyháza (FRENDEL 2001), a Kis-Homoród mentén elhelyezkedő Lövete (BORIS 2010, PAPP et al. 2011, DÉNES et al. 2013) és Homoródkarácsonyfalva (PAPP és HORVÁTH 2013) területéről.

Erdővidék a mai Kovászna megyében fekszik a Keleti-Kárpátok déli részén, a Barcasági-medence északi nyúlványában elhelyezkedő Baróti-medencében. Területe 600 km², 23 településén 2012-ben 29 670 lakost számláltak. Települései az Oltba ömlő Barót, Kormos és Ajta patakok mentén helyezkednek el. Földrajzi szempontból körülölelt: keleten a Baróti-hegység, nyugaton a Persányi-hegység, északon a Dél-Hargita nyúlványai zárják közre. Központja Barót mezőváros, majd bányaváros, vásáros központ. A területen a számos ásványkincs (pl. lignit, vasérc, andezit, bazalt, opál) mellett közel 150 ásványvízforrás található; egyesek köré gyógyhatásának köszönhetően fürdőket telepítettek (Uzonkafürdő, Székelyszáldobos, Bibarcfalva). A terület éghajlatát a zárt medencejelleg és a közel 500 m tengerszint feletti magassága határozza meg. Erdővidék területének nagy részét – nevének megfelelően – ma is bükkösök, tölgyesek és lucosok borítják. Az erdőövezet alatt havasi legelők, kaszálók terülnek el. Kis kiterjedésű szántók a falvak közvetlen közelében, gyümölcsfák legtöbbször csak a kertekben találhatóak. A vidék lakossága ma is nagyrészt mezőgazdaságból, erdőgazdálkodásból él. A lakosság 92%-a magyar anyanyelvű, a juhászorként betelepülő románok elmagyarosodtak, vallásukat (ortodox) azonban őrzik (SEPSISZÉKI 2001, BARTHA 2013).

A térség jeles szülöttei között említhető Benedek Elek, Kriza János, Bölöni Farkas Sándor és Benkő József református lelkész, botanikus, történetíró és nyelvész, aki elsőként

végzett kimondottan etnobotanikai gyűjtőmunkát az itt élő magyarok és románok között, de elsőként ismertette magyar nyelven Linné botanikai rendszerét is. Az 1780-81-ben befejezett és a pozsonyi Magyar Könyv-Ház által kiadott kötetében a névjegyzék mintegy ezer növényfaj nevét tartalmazza latin, magyar, német és francia nyelven. Legfontosabb növénytani munkájának, a kéziratban maradt „*Flora Transsylvania*”-nak nyoma veszett, így növénytani kutatásairól csak a megmaradt kéziratokból, illetve megjelent könyvekből szerezhetünk tudomást. A növények tudományos terminusain kívül megjelölte azok népies magyar, német és román nevét is. Mintegy hatvan olyan növénynevét ismert, amelyet Benkő említ első ízben. Tőle származik többek között az őszirózsa, a nefelejcs és az árvalányhaj mai elnevezése, valamint róla neveztek el egy általa felfedezett fűzike fajt (*Epilobium benkőianum*), amely faji rangját időközben elvesztette; sem Románia, sem Európa flórájában már nem szerepel (MORARIU 1957, RAVEN 1976). Középjaitai birtokán – oktatási és gyógyászati célra – három botanikus kertet is létrehozott, közel hatszáz növénytaxonnal. Benkő Józsefet Erdővidéken ma is nagyrabecsülik: a középjaitai és bardóci általános iskola viseli a nevét, Középjaitán pedig tervezték fűvészkertjének újratelepítését is (KOVÁCS 1998).

Gyűjtőmunkánk során célul tűztük ki az erdővidéki Nagybacon (románul: Băţanii Mari) egy adatközlője által, unokája számára saját kezűleg készített herbáriuma növényanyagának azonosítását és elemzését, valamint etnobotanikai felmérés során a taxonok népi orvoslásban betöltött szerepének és egyéb alkalmazásának ismertetését.

Anyag és módszer

Nagybaconról az első írásos adat 1334-ből származik, ekkor Bachan néven említik. A legutóbbi népszámlálási adatokban nem szerepel külön településként, hanem Kisbaconnal, Szárazajttal, Magyarhermánnyal és Uzonkafürdővel együtt említik. Így a lakosok száma 4501 fő, ebből 88,02% magyarnak vallotta magát. Fő foglalkozás az állattenyésztés és erdőgazdálkodás. A településen gyógyszerár 1961-től, állandó orvos 1962-től, állatorvos 1963-tól van.

Kékesi Keresztes Viola (szül.: 1939, 100. ház; 1. ábra) botanikai területen szakképesítéssel nem rendelkezik, de természet iránti szeretete indította a gyűjtemény összeállítására. Munkánk során 2010 és 2013 nyarán az 1997–2002 között készült herbáriumának növényfajait vizsgáltuk. A 187 taxont számláló gyűjtemény minden egyes lapját fényképfelvételek (2–4. ábra; Canon Ixy Digital; 64 db), az adatközlő által ismertett tudást diktafon (Olympus WS-110, Olympus VN-7700; 3 óra) segítségével rögzítettük. Az elemzés során összesítettük a herbáriumban feltüntetett tudományos neveket betűrendben (a kétszer szereplő taxonok közül a korábban gyűjtött példány kapott csak sorszámozást) (l. Függelék). A hiányos tudományos nevek kiegészítését szögletes zárójelben közöljük. Ahol csak magyar név szerepelt, ott azt tüntettük fel tudományos név szerinti betűrendben; ez utóbbit a magyar név után szögletes zárójelben közöljük.

Ezután pontosítottuk a helytelen botanikai meghatározásokat, amelyek a Függelék 2. oszlopában olvashatók, az esetenként új tudományos névvel együtt (pl. *Chrysanthemum leucanthemum* = *Leucanthemum vulgare*). Egyes esetekben a száritott példány hiányossága vagy hiánya miatt nem történt meghatározás. A 3. oszlopban a gyűjtés idejét jeleztük. Az utolsó oszlop a növényfajok herbáriumban szereplő sorszáma (a gyűjtői sorszám nélkülieket helyük szerint jelöltük,

1. ábra. Kékesi Keresztes Viola és herbáriuma
Figure 1. Viola Kékesi Keresztes and her herbarium.

pl. 141–143 mellett; a 72. gyűjtői sorszám kimaradt), dölten a szerző általa meghatározott fajra vonatkozó írásbeli és szóbeli (V: *ex verbis*) megjegyzéseit (pl. védettség, lelőhely; a kétszer szereplő fajoknál a kapcsolódó információkat ott adtuk meg, ahol a határozás helyes), továbbá a népi elnevezést (ha volt), valamint az esetleges helyi alkalmazási módokat tartalmazza. A fajok betűrendi sorszámozását álló, míg az adatközlő herbáriumban szereplő sorszámaikat *dölten* jeleztük a szövegben és a függelékben is. A védettség ellenőrzéséhez és megállapításához a Romániában hatályos 57. számú (OUG 57/2007), valamint az Európai Közösségben, így Romániában is érvényes rendeletet (KÖM 13/2001) használtuk.

A taxonok helyi alkalmazására vonatkozóan a településen etnobotanikai felmérést is végeztünk 2010–2013 között (35 terepi nap), elsősorban a helyi lakosok továbbajánlásával. Adatközlőink a következők voltak: Baló Margit (születési év: 1924), Bartha Margit (1946), Bartha Márta (1926), Farkas Teréz (1948), Kádár Tibor (1952), Kalányos András (1932), Szilágyi Bartha Sára (1950), Szócs Vilmos (1928) és Virág Mihály (1925). Az adatközlőkkel folytatott kötetlen beszélgetéseket és félig-strukturált interjúkat diktafonnal (összesen 32 óra), valamint jegyzetek és fényképfelvételek (1500 db) formájában rögzítettük, elsősorban közös terepi növénygyűjtések során. Az említésre került növényfajokból herbáriumot készítettünk, a taxonok azonosítása KIRÁLY (2009) alapján történt. Az interjúk során feljegyeztük a növényfajok helyi elnevezését, élőhelyét, a helyi népi orvoslásban vagy egyéb céllal alkalmazott növényi részt, az alkalmazás módját és készítménytípusát.

Az erdővidéki emberek életében napjainkban is fontos szerepet betöltő állattartás révén számos népi állatgyógyászati adatot, valamint a betegségekhez és a gyógynövényfajokhoz kapcsolódó hiedelmeket is rögzítettük.

Jelen tanulmányunkban ezekkel az etnobotanikai adatokkal is kiegészítettük a Kékesi Keresztes Viola herbáriumban szereplő anyag ismertetését.

Eredmények

Az adatközlő a növényfajok gyűjtésével és a herbárium készítésével kapcsolatban a következőket ismertette: „*Akartam egy komoly könyvet csinálnak belőle, de nem volt lehetőségem.*”; „*Szerettem evvel foglalkozni, s mindig gyűjtöttem a növényeket.*”; „*Mennyit tudtam, milyen türelmem volt, én evvel foglalkozzak.*” A herbárium 63 oldalon 187 lágyszárú taxont tartalmaz, amelyek között az ismétlődők levonásával összesen 167 faj szerepel (l. Függelék). A helyesen határozott, ép taxonok száma 89. A feljegyzett 2 hiányzó és a 8 sérült, határozásra nem alkalmas példány kivételével, a pontatlan határozások helyesbítése során további 68 fajt azonosítottunk.

A herbáriumban szereplő fajok mellett az adatközlő lelőhelyekre vonatkozó saját megjegyzései is olvashatók. A taxonok (l. Függelék) azonosítására és jellemzésére, valamint a mérgező tulajdonságok és a védettség megállapításához az adatközlő elsősorban MÜNKER (1998) munkáját használta, de BEFFA (2001), AICHELE és BECHTLE (1991), valamint BRICKELL (2001) műveiben is olvasott a fajokról. Részlet a 2013 nyarán készített interjúból: „*Csak ők megvannak a természetbe. Csak az, hogy tudom a neviket, hogy mi a, s akkor megnézem, s akkor tudom is, hogy mi.*”; „*Mert úgy átolvastam, hogy melyik mérges, hogy úgy vigyázni kell rea.*”; 53. betűrendi sorszámú faj: „*Annyit tudok róla, hogy mérgező.*” A védettséggel kapcsolatban a következő általános megállapításokat jegyeztük fel: „*Mert védett kell legyen, mert nagyon kevés van belőle. S amelyikből kevés van, az mind védett.*”; „*Védett, tudom tisztán.*” Az egyes fajok védettségét és ritka előfordulását az adatközlő a következőképpen magyarázta pl.: 50. „*Kevés van most már belőlük.*”; 62. „*Ez is védett. Nagyon ritkán lehet találni. Nem lehet találni.*”; 108. „*Ez is csak néhány van. Alig lehet találni imitt-amott.*”; 114. „*Egy-egy helyen csak. Ilyen aljhelyeken. Én nagyon keveset láttam.*”; 127. „*Ez is csak nagyon kevés helyen van.*”; 149. „*Kevés van belőle.*”; 162. „*Ez is olyan ritka, nem lehet sokat kapni.*” A *Cypripedium calceolus* (2. ábra) elterjedésével kapcsolatban a következőket jegyeztük fel: 45. „*Hát ez védett nagyon védett. Itt Erdővidéken tudom, hogy van egy helyen, ahova én szoktam járni. Akkor*

ahogy megyünk fel Úzonkába, Úzonlokán, de más helyt errefele nem tudok. (...) Itt is látszik, hogy szép, de nem olyan. Az aneki a legnagyobb érdekessége, hogy amikor rászáll egy légy bekapja. Egy orkideának egyik része. Húsevőnövény. Le is irtam Balázskának, ha megkapod nagyon értékes virág, hol van, megmagyaráztam neki az unokámnak.”

2. ábra. Részlet a herbáriumról (15. faj)
Figure 2. Detail of the herbarium (sp. No. 15).

Az Európai Közösség védett és a fokozottan védett növényfajokról szóló rendelete (KÖM 13/2001) alapján a herbáriumban fokozottan védett az *Astrantia major* (1. betűrendi sorszám) és a *Cypripedium calceolus* (45.). A szintén fokozottan védett *Campanula*

latifolia (20.) és *Gladiolus palustris* (64.) tévesen került határozásra. Az adatközlő által határozott, a rendelet szerint védett taxonok között 14 helyesen, míg 19 tévesen szerepelt. A határozások pontosítása során további 13, így összesen 27 védett fajt összegeztünk. Az adatközlő által helyesen határozott és védettséget élvező 14 taxon a következő: *Anemone sylvestris* (10.), *Cardamine amara* (24.), *Dianthus superbus* (51. egyik példánya), *Galanthus nivalis* (59.), *Gentiana cruciata* (61.), *Gentianella ciliata* (62.), *Geum rivale* (63.), *Gymnadenia conopsea* (66.), *Hepatica nobilis* (70.), *Lilium martagon* (88.), *Primula vulgaris* (124.), *Scorzonera humilis* (137.), *Thalictrum aquilegifolium* (150.), *Trollius europaeus* (158.). A pontosítás után védettséget élvező további 13 faj közé sorolhatók: *Centaurea pseudophrygia* (103. gyűjtői sorszám), *Cicuta virosa* (89.), *Cnidium dubium* (64.), *Gladiolus imbricatus* (98.), *Helleborus purpurascens* (25.), *Inula germanica* (123.), *Iris variegata* (69.), *Orchis morio* (10.), *Phyteuma orbiculare* (107.), *Phyteuma spicatum* (185.), *Platanthera bifolia* (160., 161.), *Polygala major* (186.), *Telekia speciosa* (134.). A Romániában jelenleg hatályos, védett természeti értékekre vonatkozó rendelet (OUG 57/2007) fajlistája alapján a herbáriumban szereplő, helyesen határozott taxonok között egyedül a *Cypripedium calceolus* említhető.

Egyes fajokat adatközlőnk nem ismerte, csak begyűjtés után azonosította, pl.: 9. betűrendi sorszám: „Egyszerű kicsi virágocska, s csak úgy leszedtem.”; 54. „Nem hallottam semmit róla. Leszakítottam, s megnéztem a határozóba.”; 79. „Ez egyszerű növény, csak gyűjtöttem úgy. Legyen benne ebbe a könyvbe.”

A préselt példányok lelőhelyére vonatkozó feljegyzések között szerepeltek a következők: *búza között, domboldalt, első hídnál, erdő szélébe, erdőn, kaszálón, kertben, kertekben, kinn a hegyeken, különleges helyeken, legelő, magasabb dombokon, magaslati mezőn, magaslati réteken, magaslatokon, meredek domboldalon, mezőn, mindenhol, mindenütt, mocsároknál, mocsarak mentén, nagyobb erdőkn, oldalba, parlagon, patak mellett, patakok mentén, pataknál, réteken, temetőben, vizek partján; valamint: Borvizfeje, Cselepataka, Kápolna, Kovácseni, Oldalka, Sugó és Úzonka fele. Az ide vonatkozó szóbeli kiegészítések a következők: „Több mezőn jártam, nem csak egyen, hanem többön.”; „Mindig bójáztam a mezőn. Egyedül, s akkor vittem a könyvet, s akkor írtam le hogy miféle. S milyen.”; „Hát keleten van itt mező. Oda sokat járok, mert ott van a legtöbb földünk, s oda járok, s ott nagyon sokat gyűjtöttem.” „A helynevek nekem vannak a temetőkörül. Nagybaconi temető körül. (...) Kovácsene. Legtöbbet ott szedtem, mer ott van földünk. S akkor van Sugó felé (...). Az erdőn is voltam, hogy is hívják: Köhös. Úgy hívják itt azt az erdőt, s itt mentünk fel Sugón, s ott az erdőn is. Borvizfeje? Olyan helyen is vótunk. Kápolna itt kinn. Úgy hívják...(...) Kőkényes. Lokota lapály.” Az elterjedésekkel kapcsolatban hallottuk pl.: 156. „...az úgy így magától lesz.” 66. „Ezelőtt rengeteg vót a kertekbe. Én most nem látok.”*

Az adatközlő a gyűjtés időpontját a dátum mellett helyenként egyéb megjegyzésekkel is megjelölte (pl. *arattunk, Pünkösdvásárnap, Pünkösöd, tavasszal, gyönyörű nap volt*), illetve szóban is kiegészítette: 53. „Ez amikor megjelenik, akkor a télnek vége van.”

Utalásokat tett a herbáriumban az egyes fajokhoz való személyes viszonyulására, pl.: 31. „Kedvenc vadvirágom; 36. Ez is nagyon szép.; 45. „Legnagyobb orchidea (gyönyörű). Ezeket kiegészítette szóban a gyűjtemény bemutatásakor: 31. „Egyszerű, de kedvencem.”; 45. „Ez egy olyan gyönyörű, amikor virágzik, hogy csodálatos.”; 62. „Ez olyan gyönyörű!”; 67. „Az nagyon szép az is.”; 63. „...leszakítottam. Biztos mer tetszett.”; 69. „Ez is olyan csodálatos, ha nem tudnád leszakítani, megvesznél! Annyira

szép hogy! Nem védett, de annyira gyönyörű, hogy...”; 88. „Na ez nagyon szép.”; 91. „Ez egy olyan gyönyörű szép. Olyan kéket virágzik, s olyan kedves növény.”; 102. „...olyan mutató, nagyon szép.”; 120. „Hát olyan szép, mint a pacsirta.”; 149. „És az gyönyörű szép hosszan-hosszan, mint egy mirtusz úgy megy.”; 151. „Olyan édes, olyan szép. Csodálatos.”; 152. „...amikor kaszáltak a kaszára erősen reatekeredett, s nem tudtak kaszálni tőle. Úgy haragudtak ezeltől rá.”; 161. „...csak valamiért nekem megtetszett, szép volt.”; 166. „Ez is egy szép.”

A növények rokonsági fokozatainak körülírására az alábbi összehasonlításokat jegyeztük fel: 10. „Mer van mezei szellőrózsa, s van erdei szellőrózsa.”; 12. „Több fajtája van. Ez a közönséges fajtája. És akkor van az a nagy, az védett. Olyan nagy harangláb. Az védett. Abból is kevés van.”; 48. „A rendes muroknak a fajtája. A gyökere fehér. S nem nő meg, nem olyan.”; 82. „Ez is lednek. Piros lednek, mer a ledneknek többfajta ágazata van”; 84. „Ez is ilyen lilát virágzik.” (kérdő: És ez a másik lednektől miben különbözik?) „Másfajta. Más színezete van. Más. Egész más.”; 92. „Több fajta van ennek a lizinkének. De ezt kaptam meg.”; 100. „Ez menta. Vizi menta. A mentának egy része.”; 102. „...Olyan, mint a házi, illetve amit termelnek itthon, csak sokkal sűrűbb...”; 122. „Kankalinnak egyik fajtája. De zömökebb, mint a rendes kankalin. Ez más.”; 123. „Hát ez tavasszal van. Olyan, mint a kerti kankalin, csak magas sárga.”; 124. „...a kankalinnak egyik rokona. De nem az. Szártalan.”; 128. „Olyan mint a gyöngyvirág. (...) Csak apróbb látod.”; 130. „Ez olyan apró, mint a boglárka, rea hasonlít, de mégsem boglárka.”; 133. „Tudod hogy a mezőn is van sóska? (...) De ez mezei! Mer van házi sóska.” (3. ábra); 162. „A hereféléknek egyik része a bükköny.”

A morfológiai jellemzők között elsősorban a fajok termete, hajtása, lomblevele, a virág vagy virágzat alakja és színe került felsorolásra. Néhány példa: 15. „Ez ilyen törpe kicsi növény. S olyan fehér.”; 20. „...elég széles levele, s olyan apró harangláb, harangocskák vannak rajta.”; 40. „A szullák, amelyik menyen végig a szántóföldeken.”; 50. „Pirosat virágzik.”; 69. „A (virág) bele piros, kívül pedig olyan zöld.”; 72. „Olyan borzós sárga virágja van.”; 82. „Olyan sárgát virágzik.”; 88. „...hagymás...”; 94. „Ez egy magas növény.”; 113. „Ilyen tátogató virágai vannak.”; 116. „Hát ez akkora magas! Fehéret virágzik.”; 125. „Igazán olyan, mint a gyík. Olyan úgy az alakja.”; 131. „Ez olyan, mint a boglárka, s ott menyen a földön. Kúszik-mászik.”; 146. „Hosszan felnő, s olyan virág jön ki, mint a gyöngyvirág, de magasabb.”; 149. „...teli van olyan sárga (...) virágokkal.”; 159. „...magasra felnő, de nincs levele.”

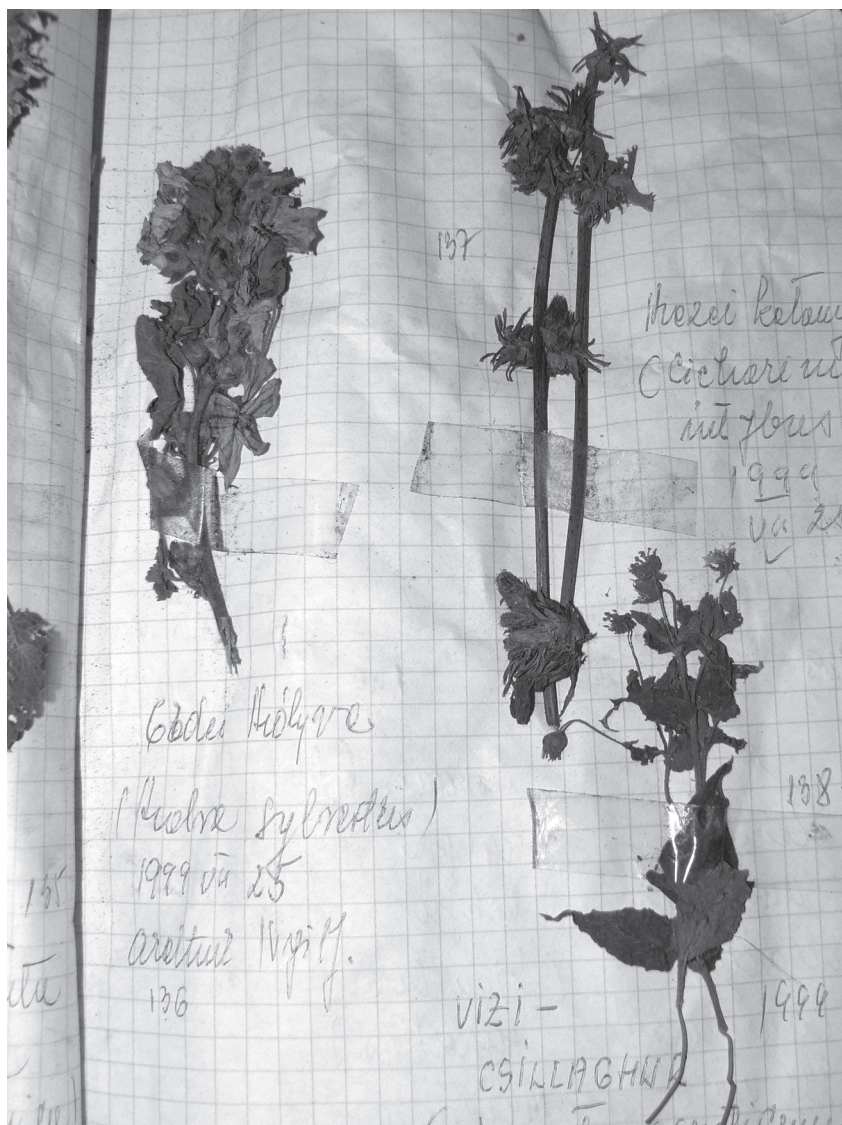
A herbárium vadon termő növényei közül adatközlőnk két esetben tett említést kertbe való betelepítésről: 20. „Ez a kertbe is van, mer hoztam haza...”; 146. (barátnője) „... elment a mezőre, s ezt hozta nekem. Ide elültem, s olyan gyönyörűen virágozott.”

A herbáriumban szereplő taxonok közül néhány jelentős szerepet tölt be a helyi népi orvoslásban napjainkban is. A készítmények között szerepeltek a következők: teafőzet, ülőfürdő, borogató és tinktúra (BARTHA 2013). Összesen 40 taxonhoz jegyeztünk fel gyógyászati adatokat, amelyek közül elsőként az adatközlő által helyesen határozott fajokból ismertetünk néhányat. Az *Achillea millefolium* (3. ábra, 1. Függelék) általános gyulladáscsökkentő hatása révén ismert: „A cickafarok, az kitűnő. Ne hol van ez a cickafarok. Kimegyünk, mer ez rengeteg van. Szép fehér. Ez gyulladás. De legtöbbször a méhgyulladás ellen szokták. Főzzük a teát. (...) Szedik. Minden betegségre.” Légúti panaszok esetén alkalmazzák az *Agrimonia eupatoria* (1. Függelék) földfeletti virágzó hajtását: „Ez törpebojtorján, úgy hívják. Na ez is a tudónek. Jó sötét teája van, fogja az

3. ábra. Részlet a herbáriumból (79–82. fajok)
 Figure 3. Detail of the herbarium (sp. No. 79–82).

edényt nagyon. De a tea maga jó a tüdőnek. (...) Szokták párolni, ha felfázik valaki.” A *Capsella bursa-pastoris* (l. Függelék) földfeletti részét teaként fogyasztják: „Az ilyen, amikor a nőknek valami bajuk van a méhükkel ez nagyon jó. Ezt ezelőtt használták.” A *Centaurium erythraea* (l. Függelék) teaként és borogatóként alkalmazható: „A cintória az gyomorra, s mindenre jó, s ilyen gyulladásokra főleg. S borogatni.” A *Chelidonium majus* (l. Függelék) hajtásának narancsszínű tejnedvét külsőleg használják: „Volt ez a kutyatej es, például akinek sok sümölcs volt a kezén. Na, akkor avval békenték. Békenték, s elment. (...) Nagyon jó a bőrnek a kezelésire.” A *Convallaria majalis* (l. Függelék)

4. ábra. Részlet a herbáriumból (136–138. fajok)
 Figure 4. Detail of the herbarium (sp. No. 136–138).

tökocsányon elhelyezkedő virágait tüdőgyulladás esetén, kamillával és bodzával összefőzve lázcsillapítóként használják: „...csak egy szálát, mert mérges...”; „...az antibiotikum helyett tüdőgyulladásra. És akkor a gyöngyvirágot...rendesen megfőzik, mint a teát. Akkor leszűrjük, s valamennyi cukrot tesznek belé, mert nagyon keserű.” A *Plantago lanceolata* (l. Függelék) levele külsőleg alkalmazható: „Kígyónyelvűt azt tudok. Az ilyen úti lapi. Lándzsás, s akkor annak a nyelve olyan, mint a kígyónak, olyan hosszú vékony. Az is nagyon ilyen jó ütésekre.” A *Salvia pratensis* (l. Függelék) teaként való felhasználását a következő idézetben a *Salvia glutinosa* (erdei zsálya) alkalmazásával

együtt említik: „Az kék a zsálya. Az a toroknak nagyon jó.” ... „...van az erdei zsálya is, s van a mezei zsálya, ha erdők közt megyünk el tisztásokon azok mind olyan, mikor a málna érik, de jó nagy, akkor es...” (kérdező: Az erdei zsályának milyen színű a virága?) „Inkább olyan sárgás.” (És van különbség a hatásuk között?) „A hatásuk között nem.” A *Taraxacum officinale* (l. Függelék) több részét is használják; levele régen és ma is szerepel a helyi táplálkozásban: „Mondták, hogy amikor régebben nagy szegénység volt, még levest is főztek belőle.” Vesepanaszok esetén fogyasztják a *Thymus serpyllum* (l. Függelék) földfeletti virágzó hajtásából készült teaőzetet: „S akkor van a vadcsombor. Ilyen kicsike rózsaszín. Ilyen bokros ne. Az olyan, mint a hancsoktúrás. Na ez es a vesedolgokhoz tartozik.” A *Trifolium* fajok (l. Függelék) idegrendszeri panaszok esetén kerültek említésre: „Herevirág. Ez az idegeknek. Kitűnő így leszedni. Az is herevirág. Fehér here s vörös here.” Egyes fajokkal kapcsolatban az adatközlő a gyógyászati vonatkozásokat írott forrásokból merítette: 56. „Ez a szemvidító. Ez amikor meglátod a fűbe a szemed... Jobban látsz. Így olvastam. Jobban látsz. Közönséges szemvidító. Felvidul a szem.”

A herbáriumban szereplő, tévesen azonosított taxonok helyesbitése során is találtunk néhány fajt, amelyek az előzőekhez hasonlóan a helyi orvoslásban töltenek be fontos szerepet. Az *Aegopodium podagraria* (l. Függelék, 84. gyűjtői sorszámmal; *lúdlábfű*) földfeletti virágzó hajtása teaként idegrendszeri panaszok, méhgyulladás, felfázás kezelése alkalmas. A *Filipendula ulmaria* (l. Függelék; *mezei bodza*) földfeletti virágzó hajtása keringési panaszok esetén fogyasztható teaként: „Itt van a mezei bodza. Ennek a teája nagyon jó a szívnek.” Külsőleg használják a *Symphytum officinale* (l. Függelék, 170.; *fekete nadály*) gyökereiből készíthető kenőcsöt, tinktúrát és fürdőt helyenként rezesben is, valamint a növény levelét: „S ha fáj a hátam, nadálylapit borítok rea.” A *Hypericum perforatum* (l. Függelék, 121.; *ezerjófű*, *Jézusvére*, *ábelvére*, *vérű*) teáját gyomorgyulladás, az idegrendszer, a máj- és bélműködés panaszai, alvászavarok esetén, valamint méregtelenítőként fogyasztják. A *Galium verum* (l. Függelék, 70.; *tejoltófű*, *ragadály*, *sanzöienne*) teája a pajzsmirigy működési zavarai esetén alkalmazható („*bazedofnak*”). Az *Inula britannica* (l. Függelék, 146.) gyökere bolti szeszben tárolva fertőtlenítőként ismert.

A gyűjtött fajok között a gyógyászati vonatkozások mellett gyermekcsemegeként és festőnövényként való alkalmazásmódokat is feljegyeztünk: 96. „...ezelőtt gyermekek voltunk, szedtük a papsajtot.”; 98. „Festék hatása, amellyel úgy festettek ezelőtt. (...) kéket vagy ilyesmit.” Néhány fajt pedig kifejezetten díszítő céllal gyűjtenek: 27. „... Ez olyan gyönyörű egy csokorba...”; 31. „Mindig szoktam szedni néhány csokorral.”; 115. „Gyönyörű szép csokorba.”; 118. „Az is olyan szép egy csokorban jól néz ki. Virágcsokorban.”; 143. „Csokrokba használják inkább.” Néprajzi vonatkozásban a *Colchicum autumnale* (37.) két elnevezése és vegetációs időszakokhoz való kötődése említendő, mint érdekesség: „Azt is mondják neki, hogy guzsajüllő és guzsajütő. És azért mondják mer amikor az ősszel megjelenik, neki lehet fogni a szővének. S tavasszal a guzsajütő amikor elvirágzik, kell menni a mezőre. Akkor mán a guzsajat le kell tenni. Ennyit tudok. Ez is jó, mer ez ilyen népi szokás.”

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk KÉKESI KERESZTES VIOLÁNAK, aki rendelkezésünkre bocsátotta herbáriumát, valamint minden nagybaconi adatközlőnknek, akik szíves közreműködésükkel segítették munkánkat. Köszönjük FENESI ANNAMÁRIA, GÉCZI ORSOLYA ÉS WIRTH TAMÁS segítségét is.

IRODALOM – REFERENCES

- AICHELE D., BECHTLE M. G. 1991: *Mi virít itt?* Ciceró Könyvkiadó, Budapest.
- ANTALNÉ T. M. 2003: *Gyimes-völgyi népi gyógyászat*. Európa Folklor Intézet, L'Harmattan, Budapest.
- BARTHA S. G. 2013: Népi gyógynövényismeret Erdővidéken. Diplomadolgozat, PTE ÁOK, Pécs.
- BEFFA M. T. D. 2001: *Vadvirágok. Természetes virágpompa az útszélen. Mező – erdő – rét*. Magyar Könyvklub, Budapest.
- BORIS Gy. 2010: Népi gyógynövényismeret a székelyföldi Lövétén. BSc Diplomadolgozat, PTE TTK, Pécs.
- BRICKELL C. 2001: *Dísznövény enciklopédia*. Urbis Könyvkiadó, Budapest.
- DÉNES A., PAPP N., BABAI D., CZÚCZ B., MOLNÁR Zs. 2013: Ehető, vadon termő növények és felhasználásuk a Kárpát-medencében élő magyarok körében néprajzi és etnobotanikai kutatások alapján. In: *Ehető vadnövények a Kárpát-medencében* (szerk.: DÉNES A.). Janus Pannonius Múzeum, Pécs, pp. 35–76.
- FANCSALI, I. 2010: Reevaluarea actiunii plantelor medicinale folosite in etnomedicina din bazinul superior al Trotusului (Ghimes). Diplomadolgozat, Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem, Marosvásárhely.
- FRENDL K. 2001: Népi növényismeret, népi humán- és állatgyógyászati adatok gyűjtése Székelyföldön. Diplomadolgozat, NYME, Mosonmagyaróvár.
- FRENDL K., BALOGH L. 2004: Etnobotanikai és etnomedicinális adatok Gyimesközéplek térségéből. *Botanikai Közlemények* 91(1-2): 147–148.
- FRENDL K., BALOGH L. 2006: Gyimesi és Úz-völgyi csángó települések népi növényismerete. *Kitaibelia* 9(1): 50.
- GRYNAEUS T., SZABÓ L. Gy. 2002: A bukovinai hadikfalvi székelyek növényei. Növénynevek, növényismeret és -felhasználás. *Gyógyszerészet* 46: 251–259, 327–336, 394–399, 588–600.
- GUB J. 1991: *Népi gyógyászat a Sóvidéken*. Hazanéző könyvek. Firtos Művelődési Egylet, Korond 1: 14–16.
- GUB J. 1993: Adatok a Nagy-Homoród és a Nagy-Küküllő közötti terület népi növényismeretéhez. *Néprajzi Látóhatár* 1–2: 95–110.
- GUB J. 1994: Növényekkel kapcsolatos hiedelmek és babonák a Sóvidéken. *Néprajzi Látóhatár* 3–4: 193–198.
- GUB J. 1996: *Erdő-mező növényei a Sóvidéken*. Hazanéző könyvek. Firtos Művelődési Egylet, Korond.
- GUB J. 1998: Borogatók, kenőcsök, sebtapaszkok a Sóvidéken. *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve*, Kolozsvár, 6: 266–276.
- HALÁSZ P. 2010: *Növények a moldvai magyarok hagyományában és mindennapjaiban*. General Press, Budapest.
- HALÁSZNÉ Z. K. 1981: Adatok a moldvai magyarok gyógynövény-használatához. *Gyógyszerészet* 25: 361–367.
- HALÁSZNÉ Z. K. 1987: *Moldvai csángó növénynevek*. Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 36. ELTE, Budapest.
- HALÁSZNÉ Z. K. 1993: Sebkezelés a moldvai és a gyimesi magyaroknál napjainkban és Gelencén a XVIII. században. In: „Mégfog vala apóm szokor kezemtül...” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére* (szerk.: HALÁSZ P.). Lakatos Demeter Egyesület, Budapest, pp. 109–116.
- HOLLÓ, G., RÁCZ, G. 1968: Plante folosite in medicina populară din Bazinul superior al Trotusului (Ghimes). In: *Plantele medicinale din flora spontană al Bazinului Ciuc*. Cons. Pop. al Jud. Harghita, Miercurea-Ciuc, pp. 171–176.
- KIRÁLY G. (szerk.) 2009: *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok*. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő.
- KÓCZIÁN G., PINTÉR I., GÁL M., SZABÓ I., SZABÓ L. 1976: Etnobotanikai adatok Gyimesvölgyéből. *Botanikai Közlemények* 63(1): 29–35.
- KÓCZIÁN G., PINTÉR I., SZABÓ L. Gy. 1975: Adatok a gyimesi csángók népi gyógyászatához. *Gyógyszerészet* 19: 226–230.
- KOVÁCS L. (szerk.) 1998: *Erdélyi csillagok*. Pro-Print Könyvkiadó, Csiksereda.
- KÖM rendelet 13/2001. (V. 9.), Budapest, (letöltve 2013. aug.).

- MORARIU, I. 1957: *Epilobium*. In: *Flora R.P.R.* (Ed.: SAVULESCU T., NYÁRÁDY I. E.). Acad. R.P.R., Bukarest, Vol. V., pp. 475–509.
- MÜNKER B. 1998: *Közép-Európa vadvirágai*. Magyar Könyvklub, Budapest.
- OUĞ 57/2007. http://www.mmmediu.ro/legislatie/acte_normative/protectia_naturii/biodiversitate/57-49.pdf (letöltve 2013. aug.).
- PAPP N. 2011: Népi gyógynövény-ismereti kutatások a kolostori gyógyászatban és Erdélyben (2007–2010). *Kaleidoscope*. E-journal. Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat. Journal of History of Culture, Science and Medicine 2(2): 76–88.
- PAPP, N., BARTHA, S., BORIS, GY., BALOGH, L. 2011: Traditional use of medicinal plants for respiratory diseases in Transylvania. *Natural Product Communications* 6(90): 1459–1460.
- PAPP N., HORVÁTH D. 2013: Vadon termő ehető növények Homoródkarácsonyfalván (Erdély). In: *Ehető vadnővények a Kárpát-medencében* (szerk.: DÉNES A.). Janus Pannonius Múzeum, Pécs, pp. 83–92.
- RAVEN, I. P. 1976: *Epilobium*. In: *Flora Europaea*. University Press, Cambridge, Vol.2, pp. 308–311.
- PÉNTEK J., SZABÓ T. A. 1976: Egy háromszéki falu népi növényismerete. *Ethnographia* 87(1–2): 203–225.
- PÉNTEK J., SZABÓ T. A. 1985: *Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete*. Kriterion, Bukarest.
- RAB J. 1982: Újabb népgyógyászati adatok Gyimesből. *Gyógyyszerészet* 26: 325–333.
- RAB J. 2000: *Népi növényismeret a Gyergyói-medencében*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda.
- RAB J., TANKÓ P., TANKÓ M. 1980: Növényismeretünk gazdag és pontos. [Gyergyó és Gyimes.] *Falvak Dolgozó Népe* 36(13): 4.
- RAB J., TANKÓ P., TANKÓ M. 1981: *Népi növényismeret Gyimesbükkön*. Népismereti dolgozatok, Kriterion, Bukarest, pp. 23–38.
- RÁCZ G., FÜZI J. (szerk.) 1973: *Kovászna megye gyógynövényei*. Sepsiszentgyörgy.
- SEPSISZÉKI N. B. 2001: *Székelyföld falvai a huszadik század végén. Háromszék, Kovászna megye*. Nap Kiadó Bt., Budapest.
- SZABÓ T. A., PÉNTEK J. 1974: Népi növényismereti gyűjtés. Tájékoztató és szemelvények. *Művelődés* (Bukarest) 27(3): 51–57.
- SZABÓ T. A., PÉNTEK J. 1976/1996: *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest (1976), Tankönyvkiadó, Budapest (1996).
- SZABÓ L. GY. 2002: Népi gyógynövény-ismeret Kalotaszegen és Gyimesvölgyében. *Turán* (32)5(4): 39–52.
- VASAS S. 1985: *Népi gyógyászat, kalotaszegi gyűjtés*. Kriterion, Bukarest.

RECENT ETHNOBOTANICAL DATA OF A RURAL HERBARIUM IN NAGYBACON
(TRANSYLVANIA, ROMANIA)

N. Papp¹, S. G. Bartha¹ and L. Balogh²

¹Department of Pharmacognosy, University of Pécs, Pécs, Rókus u. 2., H-7624, Hungary

²Department of Natural History, Savaria Museum, Szombathely, Kisfaludy S. u. 9., H-9701, Hungary

Corresponding author: nora4595@gamma.ttk.pte.hu

Accepted: 4 October 2013

Keywords: Erdővidék, ethnobotanical herbarium, protected plant, medicinal plant

Nagybacon and the surroundings settlements are located in Erdély, Erdővidék, in the county Kovaszna (Transylvania, Covasna, Romania) inhabited by about 4000 people, mostly (88%) of Hungarian nationality. Although the village is provided by permanent medical and veterinary service, as well as by pharmacy, people use medicinal plants in their everyday life regularly.

In our work, the handmade herbarium of Viola Kékesi Keresztes (1939) prepared between 1997 and 2002 was analysed. 187 species were documented by digital photos completed by data received from the informant and recorded with dictaphone. The oral notes of the informant were indicated with „V” (*ex verbis*). Scientific or Hungarian names were summarized, incorrect names were identified according to KIRÁLY (2009). In addition, ethnobotanical study was carried out with 9 informants (2010-2013) to document the local use of plants (local vernacular names, parts used and mode of preparation).

In the herbarium, 167 plants were identified by the informant including 89 correct, 8 fractional, 2 missing and 68 new botanical identifications. Based on this correction, 2 taxa were summarized as highly protected and 27 other ones as protected species. Altogether 40 species with 50 vernacular names were used in the local treatments of human diseases and in veterinary, one as dying plant, one as child food and 5 as ornamental plants.

In Erdővidék, similarly to the other regions of Transylvania, the old generation recently inherits his valuable archaic knowledge less efficiently, and often use of various books and media sources. The migration of young people is another source of (memetic) erosion. Conservation of these documented data and continuation of field work are of primary importance, accordingly.

Függelék–Appendix

Növényfajok Kékesi Keresztes Viola nagybaconi herbáriumában
Plants in the herbarium of Viola Kékesi Keresztes in Nagybacon.

(1) Name of plants in the Herbarium; (2) Scientific name of the plants;

(3) Date of collection; (4) Other notes

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
1. <i>Astrantia major</i> L.		1999.06.14.	83.; kertbe, Kovácsceniből
2. <i>Achillea millefolium</i> L. (3. ábra)		1999.06.10.	79.; V: cickafarok, cickafarkkóró, egérfarkfű, egérfarkvirág, egérfarkú virág, pulykafű, felházás, idegrendszeri panaszok, méhgyulladás
3. <i>Acinos arvensis</i> (LAM.) DANDY	<i>Prunella vulgaris</i> L.	1999.06.17.	95.
4. <i>Adonis flammea</i> JACQ.	<i>Adonis aestivalis</i> L.	dátum nem látható	175.
5. <i>Agrimonia eupatoria</i> L.		1999.07.07.	120.; Borvizfeje; V: tüdőfű, törpebojtorján; máj, gyomor, tüdőnek
6. <i>Ajuga reptans</i> L.		1999.04.29.	16. V: a mezőn szedtem
7. <i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) RICH.	<i>Lythrum salicaria</i> L.	1999.08.10.	142.; védett, Kovácscene, V: mocsárknál van
11. <i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) RICH.	<i>Polygala major</i> JACQ.	1999.09.18.	145.; védett
8. <i>Anemone nemorosa</i> L.		1999.04.19.	1.
9. <i>Anemone ranunculoides</i> L.		2001.04.20.	33.; patak mellett
<i>Anemone ranunculoides</i> L.		2000.04.19.	154.; Balázska hozta; V: Ezt is mezőn lehet találni.
10. <i>Anemone sylvestris</i> L.	<i>Eriogeron acris</i> L.	1999.05.04.	28. V: erdő szélén kaptam
11. <i>Anthemis tinctoria</i> L.		1999.07.12.	129.; védett, Kovácscene
12. <i>Aquilegia vulgaris</i> L.		1999.05.23.	47.; Pütkösd vasárnap
13. <i>Armoseris minima</i> (L.) SCHW. et K.	Más; sérült példány, nem hatrozható	1999.06.21.	104.

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
<i>Arnoseris minima</i> (L.) Schw. et K.	Más; sérült példány, nem határozható	2002.06.09.	189.; gyönyörű nap volt, Kovácscentibe
14. <i>Aster amellus</i> L.	<i>Aster</i> sp.	1999.08.17.	[gyűjtői sorszám nélkül, a 141-143. mellett]; védett
15. <i>Bellis perennis</i> L.		1998.06.10.	6.; kertben; V: vadszászország (...) réteken
16. <i>Betonica officinalis</i> L.		1999.07.12.	131.; Kovácscente
17. <i>Biscutella laevigata</i> L.	sérült példány, nem határozható	2001.06.03.	166.; Kovácscente
18. <i>Buphthalmum salicifolium</i> L.	<i>Inula britannica</i> L.	1999.09.18.	146.; védett, Kovácscente
19. <i>Caltha palustris</i> L.	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	2001.04.20.	31.; mocsári bolyóska; V: vad mocsárvirág; patak mellett
20. <i>Campanula latifolia</i> L.	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	1999.06.25.	112.; védett, kertben
21. <i>Campanula patula</i> L.	<i>Campanula persicifolia</i> L.	1999.05.29.	60.; V: remetőbe
<i>Campanula patula</i> L.	<i>Campanula rapunculoides</i> L.	1999.06.17.	93.; védett
22. <i>Campanula trachelium</i> L.		1999.07.07.	125.
<i>Campanula trachelium</i> L.		2000.06.21.	169.; Kovácscente
23. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.		1999.06.04.	65.; teája nőgyógyászati problémák esetén
24. <i>Cardamine amara</i> L.	<i>Daphne cneorum</i> L.	2000.04.30.	156.; védett faj
25. <i>Cardamine pratensis</i> L.	<i>Centaurea pseudophrygia</i> C. A. MEY.	2000.03.29.	32.; védett, Kovácscentibe is van; V: kinn a mezőn
26. <i>Centaurea cyanus</i> L.		1999.06.29.	117.; V: biza között
27. <i>Centaurea jacea</i> L.		1999.06.21.	103.
<i>Centaurea jacea</i> L.		1999.09.18.	149.; Kovácscente
28. <i>Centaureum erythraea</i> RAF.		1999.07.09.	124.; kappanfű, Kovácscente; V: cintória; étvágyhozó, gyomornak teaként
29. <i>Chaerophyllum hirsutum</i> L.	<i>Filipendula vulgaris</i> L.	1999.07.09.	127.; Kovácscente

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
30. <i>Chelidonium majus</i> L.		1999.05.23.	50.; Pünkösdi kutyatej; V: Sárgái virágzik. Ezt bárhol meg lehet kapni. Kertekben, mindenhol; szeplőre, szemhéjra
31. <i>Chrysanthemum leucanthemum</i> L.	= <i>Leucanthemum vulgare</i> LAM.	1999.05.29.	58.; kedvenc vadvirágom; V: margareta
32. <i>Chrysanthemum vulgare</i> (L.) BERNH. <i>Chrysanthemum vulgare</i> (L.) BERNH.	= <i>Tanacetum vulgare</i> L. = <i>Tanacetum vulgare</i> L.; a növény hiányzik	2000.06.15.	165.; V: fűreghajó veradics/viradics/veradics
33. <i>Chrysosplenium alternifolium</i> L.		1999.08.06.	[gyűjtői sorszám nélkül, a 139-140. mellett]
34. <i>Cichorium intybus</i> L. (4. ábra)		1999.04.19.	2.; kertben
35. <i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.		1999.07.25.	137.
36. <i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop.	<i>Cirsium canum</i> (L.) ALL.	1999.07.09.	126.; V: Ilyen gömböcskéik vannak (...), mezőn.
37. <i>Colchicum autumnale</i> L.		1999.08.10.	141.; V: Ez is nagyon szép. Ez védett.
38. <i>Consolida regalis</i> GRAY		1999.09.18.	148.; Kovács[scene]; kék, mérgező;
39. <i>Convallaria majalis</i> L.		1999.06.10.	78.; V: Mezőn kaptam.
40. <i>Convolvulus arvensis</i> L.		1999.05.06.	40.; tüdőgyulladás, láz
41. <i>Coronilla varia</i> L.	= <i>Securigera varia</i> (L.) LASSÉN	1999.06.19.	96.; szűllák
42. <i>Corydalis cava</i> L.	<i>Corydalis solida</i> L.	1999.06.26.	118.
43. <i>Corydalis solida</i> L.		2000.04.05.	162.
44. <i>Cymoglossum officinale</i> L.		2000.04.17.	153.; Sügóból hozta Balázska
<i>Cymoglossum officinale</i> L.	<i>Symphytum officinale</i> L.	1999.06.08.	73.; Kápolna
45. <i>Cypripedium calceolus</i> L. (2. ábra)		2001.05.04.	170.; védett
46. <i>Dactylorhiza majalis</i> (RCHB.) P. F. HUNT et UMMERH.	<i>Orchis morio</i> L.	1997.05.20.	15.; védett növény, Kovácsceibe szedtem, a legnagyobb orchidea (gyönyörű); Balázska, megkapod az Oldalka nevű kaszálón, ott sok értékes virág van.
1999.05.04.			37.; védett

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
47. <i>Dauctylorhiza maculata</i> (L.) Soó	<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. BR. vagy <i>Orchis mascula</i> (L.) L.	1999.07.12.	130.; védett, Kovácscegne; V: Nagyon kevés helyen.
48. <i>Daucus carota</i> L.	<i>Cnidium dubium</i> (SCHKÜHR) THELL.	1999.06.04.	64.
49. <i>Deschampsia caespitosa</i> (L.) P. BEADV.	Más; sérült példány, nem határozható	2001.06.08.	180.
50. <i>Dianthus carthusianorum</i> L. (3. ábra)	<i>Lychnis flos-cuculi</i> L.	1999.06.10.	81.; V: ...tavasszal, a réteken.
51. <i>Dianthus superbus</i> L.		1999.06.05.	62.; V: Ez az erdőn van.
<i>Dianthus superbus</i> L.		1999.08.10.	140.; védett
52. <i>Echium vulgare</i> L.		1999.06.08.	74.; Kápolna; V: pulykafű, kék látogató; vastagbélgyulladás, hasmenés
<i>Echium vulgare</i> L.		2000.05.28.	163.; Kovácscegne
53. <i>Eranthis hyemalis</i> (L.) SALISB.	<i>Caltha palustris</i> L.	2000.04.27.	155.; védett; Kovácscegnibe
<i>Eranthis hyemalis</i> (L.) SALISB.	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	2002.03.22.	181.
54. <i>Erysimum cheiranthoides</i> L.	<i>Symphytum tuberosum</i> L.	1999.05.04.	[gyűjtői sorszám nélkül, a 31-32. mellett]
<i>Erysimum cheiranthoides</i> L. (3. ábra)		dátum nélkül	82.
55. <i>Euphorbia cyparissias</i> L.		1999.05.02.	20.; temetőben
56. <i>Euphrasia stricta</i> WOLF		1999.09.27.	151.; Kovácscegne
<i>Euphrasia stricta</i> WOLF	<i>Stachys recta</i> L.	2001.09.04.	177.
57. <i>Fragaria vesca</i> L.		1999.05.07.	39.; kert
58. <i>Gagea lutea</i> (L.) KER GAWL.		1999.04.10.	14.; kertbe
59. <i>Galanthus nivalis</i> L.		1998.04.15.	5.; kertbe; V: Az első hídhál. Lokota lapályba.
60. <i>Galeopsis tetrahit</i> L.	sérült példány, nem határozható	1999.06.20.	97.
61. <i>Gentiana cruciata</i> L.		2000.07.08.	179.; védett

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
62. <i>Gentianella ciliata</i> (L.) BORKH.	= <i>Gentianopsis ciliata</i> (L.) MA	1998.08.29.	12.; védett, Kovácscegne; V: Magaslatti mezőn. Domboldalt.
<i>Gentianella ciliata</i> (L.) BORKH.	= <i>Gentianopsis ciliata</i> (L.) MA	1999.09.18.	147.; védett, Kovácscegne;
63. <i>Geum rivale</i> L.	<i>Gladiolus imbricatus</i> L.	2002.05.30.	187.; Balázska [gyűjtőte]
64. <i>Gladiolus palustris</i> GAUD.	<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. BR.	1999.06.21.	98.; nagyon védett, Kovácscegne
65. <i>Glechoma hederacea</i> L.	<i>Helleborus purpurascens</i> WALDST. et KIT.	1999.04.29.	17.
66. <i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. BR.	<i>Telekia speciosa</i> (SCHREB.) BA-UMG.	1999.05.04.	30.; védett
67. <i>Gymnadenia odoratissima</i> (L.) RICH.	<i>Imula hirta</i> L.	dátum nélkül	43.; védett; V: Az nagyon szép az is. Az is védett.
68. <i>Helianthemum nummularium</i> (L.) MILL.	<i>Phyteuma spicatum</i> L.	1999.05.16.	41.; védett, Kovácscegne
69. <i>Helleborus foetidus</i> L.	<i>Knautia arvensis</i> (L.) COULT.	1999.05.04.	25.; Kovácscegnibe
70. <i>Hepatica nobilis</i> SCHREB.	<i>Erigeron annuus</i> (L.) PERS.	1999.04.28.	3.; V: Kinn az újtemetőnél kaptam. (...) Kőkényesnél.
71. Erdei hölgy máj [<i>Hieracium murorum</i> L.]	<i>Lamium maculatum</i> L.	1999.07.18.	134.; Kovácscegne, patakánál
72. <i>Imula hirta</i> L.	<i>Iris variegata</i> L.	1999.07.07.	123.
73. Szibériai nőszirom [<i>Iris sibirica</i> L.]	<i>Jasione montana</i> L.	2001.06.20.	171.; Kovácscegne
74. <i>Jasione montana</i> L.	<i>Knautia arvensis</i> (L.) COULT.	1999.06.04.	69.; védett, Kápolna; V: Különlleges heheken, nagyobb erdőkön. Magaslatozon lehet találni.
75. <i>Knautia arvensis</i> (L.) COULT.	<i>Lactuca perennis</i> L.	1999.06.21.	III.; védett
76. <i>Knautia dipsacifolia</i> KREUTZER	<i>Lamium album</i> L.	1999.06.10.	75.; Cselepat. [aka]
77. <i>Lactuca perennis</i> L.	<i>Lamium purpureum</i> L.	1999.06.21.	102.; védett
78. <i>Lamium album</i> L.		1998.08.12.	II.; kertben; Kovácscegniből hoztam
79. <i>Lamium purpureum</i> L.		1999.05.23.	51.; Pünkösöd
		1999.05.04.	26.

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
80. <i>Lapsana communis</i> L.	sérült példány, nem határozható	1999.08.24.	143.; egyvedül gy. [újítottam] a Kovácsc. [eném]
81. <i>Laserpitium latifolium</i> L.	<i>Aegopodium podagraria</i> L.	1999.06.13.	84.
82. <i>Lathyrus linifolius</i> (REICHARD) BÄSSLER var. <i>montanus</i> (BERNH.) BÄSSLER	<i>Lathyrus vernus</i> (L.) BERNH.	1999.06.15.	86.
gumós piros fednek ≠ (<i>Lathyrus linifolius</i> (REICHARD) BÄSSLER var. <i>montanus</i> (BERNH.) BÄSSLER)	<i>Lathyrus tuberosus</i> L. [Az eredeti határozás magyarul helyes, de té- ves latin névvel.]	1999.06.17.	90.
83. <i>Lathyrus niger</i> (L.) BERNH.	<i>Galinsoga parviflora</i> CAV.?	dátum nélkül	35.
84. <i>Lathyrus pratensis</i> L.	<i>Lotus corniculatus</i> L.	1999.05.29.	54.
85. <i>Lathyrus vernus</i> (L.) BERNH.		1999.05.04.	34.
<i>Lathyrus vernus</i> (L.) BERNH.		2000.05.13.	159.; Kovácscene
86. <i>Leontodon hispidus</i> L.	<i>Crepis</i> sp. v. <i>Hieracium</i> sp.	1999.05.23.	48.
87. <i>Lepidium draba</i> L.	<i>Galium verum</i> L.	1999.05.06.	70.
88. <i>Lilium martagon</i> L.		2001.06.21.	174.; védett, Kovácscene
89. <i>Linaria vulgaris</i> MULL.		1999.06.17.	92.; V: hepátik; májnak
90. <i>Listera cordata</i> (L.) R. BR.	<i>Chamaecytisus</i> sp. ?	2000.04.30.	157.; védett, Kovácscene
91. <i>Lychnis flos-cuculi</i> L. <i>Lychnis flos-cuculi</i> L.		dátum nélkül	56.
92. <i>Lysimachia nummularia</i> L.		2001.06.03.	167.; Kovácscene, gyönyörű Pünköskszásárnap
93. <i>Lysimachia punctata</i> L.	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	1999.06.08.	72.; V: folyóka, fillérfü, égésre, vesebajra tea
94. <i>Lythrum salicaria</i> L.		1999.05.21.	110.; védett
95. <i>Malva moschata</i> L.		1999.07.09.	122.; Kovácsc. [enél?]
96. <i>Malva neglecta</i> WALLER.	<i>Malva sylvestris</i> L.	1999.06.21.	114.; kert
97. <i>Malva sylvestris</i> L. (4. ábra)		1999.06.25.	113.; V: papsajt; égére
		1999.07.25.	136.; arattunk

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
98. <i>Melampyrum arvense</i> L.		1999.06.29.	119.; mezei csomorfaja; fésztőnövény
99. <i>Melilotus officinalis</i> (L.) PALL.	<i>Lembotropis nigricans</i> (L.) GRISEB.	1999.06.21.	99.; Kovácsce
100. <i>Mentha aquatica</i> L.	<i>Galeopsis pubescens</i> BESSER	1999.07.18.	135.; V: patakok mentén, mocsarak mentén
101. <i>Muscari neglectum</i> GUSS. ex. TEN.		1999.04.25.	13.; kerbe
102. <i>Myosotis discolor</i> PERS.	<i>Myosotis sylvatica</i> (EHRH.) HOFFM.	1999.05.02.	19.; temetőben
103. <i>Myosoton aquaticum</i> (L.) MOENCH (4. ábra)		1999.07.27.	138.
104. <i>Narceissus pseudonarcissus</i> L.	<i>Orobanche</i> sp.	1999.04.21.	8.; kerben; V: inkább Úzsonka fele található
105. <i>Neottia nidus-avis</i> (L.) RICH.	<i>Alliaria petiolata</i> (M. BIEB.) CAVARA et GRANDE	2002.06.09.	182.; Kovácsce
106. <i>Neslea paniculata</i> (L.) DESV.	<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) MAXIM.	1999.05.29.	52.; V: Ez parlagon van.
107. <i>Oenanthe fistulosa</i> L.	<i>Linum flavum</i> L.	1999.06.04.	68.; Kápolna
108. <i>Oenothera biennis</i> L.	<i>Vicia cracca</i> L.	1999.06.17.	88.; védett, Borvizféje; V: déligyiló
109. <i>Onobrychis viciifolia</i> Scop.	<i>Orchis morio</i> L.	2000.05.28.	164.; Oldalka
<i>Onobrychis viciifolia</i> Scop.	<i>Onobrychis viciifolia</i> Scop.	1999.10.10.	[gyűjtői sorszám nélkül, a 78-79. között]
110. <i>Orchis mascula</i> (L.) L.	<i>Pedicularis comosa</i> L.	1997.07.10.	10.; védett, Kovácsce; V: Nem sok helyen van. Inkább ilyen magaslatti réteken található.
111. <i>Orchis purpurea</i> HUDS.	<i>Phyteuma orbiculare</i> L.?	dátum nem látható	158.; védett
112. <i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	<i>Phyteuma spicatum</i> L.	1999.05.30.	61.
113. <i>Oxytropis pilosa</i> (L.) DC.		1999.05.29.	53.
114. <i>Papaver rhoeas</i> L.		1999.06.10.	76.; V: a mezőn kaptam
115. <i>Phyteuma nigrum</i> F. W. SCHMIDT		1999.06.21.	107.; védett; V: Kék virág.
<i>Phyteuma nigrum</i> F. W. SCHMIDT		2002.06.09.	185.; Kovácsce

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
116. <i>Pimpinella major</i> (L.) HUDS.	<i>Cicuta virosa</i> L.	1999.06.17.	89.; védett
117. <i>Plantago lanceolata</i> L.	<i>Plantago media</i> L.	1999.06.21.	101.; V: kígyóyelvífű, kígyóyelvű / lándzsás / hegyes / keskeny útilapi, kaskeny útifű, seb, kelés, köhögés, sár- gaságra tea
<i>Plantago lanceolata</i> L.	<i>Plantago media</i> L.	dátum nélkül	57.
118. nagy útifű ≠ (<i>Plantago media</i> L.)	réti útifű [Az eredeti határozás latinul helyes, de téves magyar névvel.]	1999.07.12.	132.; V: útilapi, sebre
<i>Plantago media</i> L.	<i>Alopecurus pratensis</i> L.	dátum nélkül	36.
119. <i>Platanthera chlorantha</i> (CUSTER) RCHB.	<i>Platanthera bifolia</i> (L.) RCHB.	2001.06.03.	160.; védett, Pünkösdi, Kovácsce
<i>Platanthera chlorantha</i> (CUSTER) RCHB.	<i>Platanthera bifolia</i> (L.) RCHB.	dátum nélkül	161.; védett
120. <i>Polygala vulgaris</i> L.	<i>Lythrum salicaria</i> L.	2001.06.02.	176.
<i>Polygala vulgaris</i> L.	<i>Polygala major</i> JACO.	2002.06.09.	186.
121. <i>Polygonatum odoratum</i> (MILL.) DRUCE	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) ALL.	1999.05.04.	24.; Kovácsceiben
122. <i>Primula elatior</i> (L.) HILL	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	1999.06.21.	100.; Kovácsce
123. <i>Primula veris</i> L.	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	1999.04.21.	9.; V: A mezőn tavasszal mindenhol megtalálható.
124. <i>Primula vulgaris</i> HUDS.	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	1999.05.23.	49.
125. <i>Prunella grandiflora</i> (L.) SCHOLLER	<i>Salvia pratensis</i> L.	1999.05.29.	55.; védett; V: Ez is sok helyen (...), temetőben is.
<i>Prunella grandiflora</i> (L.) SCHOLLER	<i>Prunella vulgaris</i> L.	2001.06.24.	173.; védett
126. <i>Pulmonaria officinalis</i> L.	<i>Prunella vulgaris</i> L.	1999.05.04.	38.
127. <i>Pulsatilla grandis</i> WENDER.	<i>Crocus</i> sp.	2000.03.25.	152.; védett növény, Balázska 3 évesen hozta Uzonkából
128. <i>Pyrola minor</i> L.	<i>Convallaria majalis</i> L.	1999.05.20.	45.; Kovácsce; V: védett
129. <i>Ranunculus acris</i> L.	<i>Convallaria majalis</i> L.	1999.05.20.	46.; V: sátevírág

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
130. <i>Ranunculus arvensis</i> L.	<i>Ranunculus auricomus</i> L. em. KORSI.	1999.05.02.	23.; V: Mezőn.
131. <i>Ranunculus repens</i> L.	<i>Potentilla reptans</i> L.	1999.06.15.	87.; V: menyen a földön
132. <i>Reseda lutea</i> L.	<i>Dactylis glomerata</i> L.	1999.06.05.	66.; Kápolna; V: Olyan szagos.
133. <i>Rumex acetosa</i> L. (3. ábra)	dátum nélkül	dátum nélkül	80.
134. mezei zsálya ≠ (<i>Salvia officinalis</i> L.)	<i>Salvia pratensis</i> L. [Az eredeti há- tározás magyarul helyes, de téves latin névvel.]	1999.06.04.	67.; Kápolna
135. <i>Salvia pratensis</i> L.	<i>Betonica officinalis</i> L.	2001.08.03.	178.
136. <i>Sanguisorba officinalis</i> L.	<i>Betonica officinalis</i> L.	1999.06.21.	105.
137. <i>Scorzonera humilis</i> L.	<i>Solidago virgaurea</i> L.	2001.04.15.	172.; Kovácsene
138. <i>Sedum acre</i> L.	<i>Hypericum perforatum</i> L.	1999.06.07.	71.; V: Ilyen magasabb dombokon lehet kapni, de na- gyon kevés van belőlük.
139. Berki aggófű [<i>Senecio nemorensis</i> L.]	<i>Solidago virgaurea</i> L.	dátum nélkül	144.
140. [<i>Senecio nemorensis</i> L. ssp. <i>fuchsii</i> (GMELIN) ČELAK.	<i>Hypericum perforatum</i> L.	1999.07.18.	121.; Borvizfeje
141. <i>Silene nutans</i> L.	?	dátum nélkül	133.; legelő; V: Fehér.
142. <i>Solanum dulcamara</i> L.	a növény hiányzik	dátum nélkül	44.
143. <i>Solidago canadensis</i> L.	<i>Solidago gigantea</i> AIT.	1999.08.09.	139.; kert
144. <i>Solidago virgaurea</i> L.	<i>Galium verum</i> L.	1999.06.17.	91.; V: mezei aranyvessző
145. <i>Stachys annua</i> L.	<i>Euphrasia rostkovtiana</i> HAYNE	1999.09.18.	150.
146. <i>Stellaria graminea</i> L.	<i>Erigeron annuus</i> (L.) PERS.	1999.05.04.	29.; Kovácsene
<i>Stellaria graminea</i> L.	<i>Erigeron annuus</i> (L.) PERS.	1999.06.17.	94.; Borvizfeje
147. <i>Stenactis annua</i> (L.) Less.	hiányos példány, határozásra nem alkalmas	1999.07.12.	128.; Kovácsene

Elnevezés a herbáriumban (1)	Helyes tudományos elnevezés (2)	Gyűjtés ideje (3)	Egyéb adatok (4)
148. <i>Taraxacum officinale</i> WEBER ex WIGGERS		1998.10.10.	7.; kertben; V: tyúkvirág, cikória; virágból szirup köhögésre, gyökere emésztésre, epetisztító és májvédő; levélből leves
149. <i>Teucrium montanum</i> L.	<i>Chamaecytisus triflorus</i> (LAM.) SKALICKÁ	1999.06.04.	27.; védett; V: Hosszan virágozik.
150. <i>Thalictrum aquilegifolium</i> L.		1999.06.29.	116.
151. <i>Thymus serpyllum</i> L.	sérült példány, nem határozható	1999.05.02.	22.; kertben; V: vadcsombor; vesének, köhögésre
152. <i>Tragopogon pratensis</i> L.	<i>Trifolium ochroleucon</i> HUDS.	1999.06.26.	115.; kert
153. <i>Trifolium campestre</i> SCHREB.	<i>Trifolium alpestre</i> L.	1999.06.14.	85.; V: mezei here
154. <i>Trifolium medium</i> L.		1999.06.21.	109.; V: erdei here
155. <i>Trifolium montanum</i> L.		1999.06.21.	108.; V: kinn a hegyeken
156. <i>Trifolium pratense</i> L.		1999.05.04.	59.; V: herevirág, vadhere. Kertekben. Mindenütt; virága idegeknék; takarmány
157. <i>Trifolium repens</i> L.		2002.05.09.	62.; V: herevirág, vadhere; virága idegeknék; takarmány
158. <i>Trollius europaeus</i> L.	<i>Cruciata glabra</i> (L.) EHREND.	1999.05.16.	184.; Kovácscse; V: piinkósdi rózsá; ez védett
159. <i>Turritis glabra</i> L.		1999.06.10.	42.; V: Ezt is a mezőn kaptam.
160. <i>Valeriana officinalis</i> L.		1999.05.02.	77.; védett, Cselepatataka
161. <i>Veronica persica</i> POIR.		1999.06.21.	21.; kertben
162. <i>Vicia cracca</i> L.		1999.05.02.	106.
163. <i>Vinca minor</i> L.		1999.05.02.	18.; temetőben
164. <i>Viola canina</i> L.		1999.05.04.	[gyűjtői sorszám nélkül, a 34-35. között]
165. <i>Viola odorata</i> L.		1999.04.19.	4.; kertben
166. <i>Viola riviniana</i> RCHB.		1999.05.16.	27.; Kovácscse; V: kertben, mezőn
167. <i>Viscaria vulgaris</i> BERNH.	= <i>Lychmis viscaria</i> L.	2001.06.03.	168.; Kovácscse

